

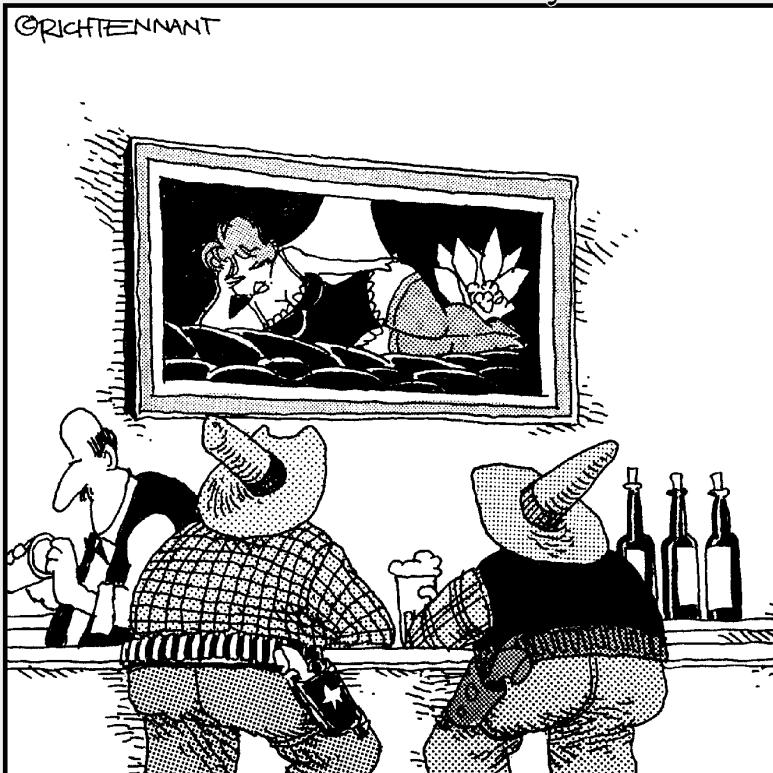
Deo I

Razumevanje i procenjivanje umetnosti

The 5th Wave

By Rich Tennant

©RICH TENNANT

„Ma, u redu je ako si ti za neoromantizam
u umetnosti. Ja više volim izduženu
perspektivu Dejvida Hoknija ili
kontrolisano ludilo Gerharda Rihtera.“

U ovom delu...

Umetnost definišem na najširi mogući način, obuhvatajući popularnu umetnost i zanate (nijedna razumna definicija ne bi ih izostavila). Istovremeno, ukazujem na jedinog pravog neprijatelja umetnosti.

Osim toga, pomažem vam da razumete umetnost i da naučite da je vrednujete iako nemate odgovarajuću diplomu – to je možda i jedini pravi način da uživate u umetnosti. Konačno, objašnjavam kako da razgledate svetske muzeje i otkrivam kako to rade profesionalci.

Poglavlje 1

Šta je umetnost?

U ovom poglavlju

- ▶ Definisanje umetnosti
- ▶ Prepoznavanje različitih nivoa u umetnosti
- ▶ Uočavanje konstante u umetnosti
- ▶ Prepoznavanje prave umetnosti

Definicija umetnosti se menjala, takoreći svakodnevno, još od kada je prvi umetnik stvorio prvo delo, pre pedeset hiljada godina. U stvari, definicija umetnosti se menja kad god se pojavi inovator. Definicije se protežu kroz čitavo čovečanstvo i ima ih beskonačno mnogo. Klasično zajedljiva je definicija rimskog pesnika Horacija: „Onaj ko zna hiljadu umetničkih dela, zna hiljadu prevara“. Lepu i uglađenu definiciju, ponudio nam je veliki francuski slikar 17. veka, Nikola Pusen: „Svrha umetnosti je uživanje.“

Viktorijanska definicija je jednostavna i smerna: „Umetnost je ono što je uobličeno i lepo.“ Dobro poznata savremena tvrdnja glasi: „Umetnost jeste,“ i ona, verovatno bolje nego bilo koja druga, otkriva suštinu umetnosti.

Ka definiciji umetnosti

U definicijama se ide čak dotle da se tvrdi da umetnost može da bude gotovo bilo šta. Poimanje dobre ili loše umetnosti takođe se menjalo tokom vremena. Mislim da je značajno to što prilikom svake izmene definicije, ono što prethodne generacije nisu smatrале umetnošću ili su smatrале lošom umetnošću, odjednom postaje prihvatljivo. Budući da sam stručnjak za srednji vek (kada je svaka vrsta umetnosti bila podjednako dobra i kada je umetnost bila deo svakodnevnog života) definišem sveukupnu umetnost – prošlu, sadašnju i buduću – na najširi mogući način. Moja definicija glasi: „Umetnost nastaje kada neko, bilo ko, svesno izrazi svoj stav oblikovanjem bilo koje vrste materijala.“

Sveobuhvatna? Svakako. Ali ova definicija uključuje i popularnu umetnost i zanate, reći ćete vi. Istina. A zašto da ne? Narodna umetnost, a posebno zanati, imaju ista prava kao i ono što se smatra „visokom umetnošću“ (za 50 ili više godina o njima će se možda mnogo više misliti kao o pravoj umetnosti nego danas). Od rođenja moderne umetnosti 1907. godine (Pikasove *Gospodice iz Avinjona*), umetnost ne mora više da pruža zadovoljstvo kao što je to smatrao Pusen ili da poseduje formu i lepotu na čemu su insistirali viktorijanci. Čak može biti namerno ružna, a da vas ipak ispunjava zadovoljstvom. U stvari, jedini pravi neprijatelj umetnosti je ukus. Istinska umetnost nema „ukusa“, ni dobrog ni lošeg (mada može da bude odbojna i neukusna).

Razmislite o tome na ovaj način: da li eksplozivnost Mikelandelovog *Strašnog suda* u Sikstinskoj kapeli odiše ukusom (slika 1-1)? Ne. Ili čak i sama tavanica Sikstinske kapele? Opet, ne. Da li prodornost Rembrantovog autoportreta iz kasne faze, koji ga prikazuje kao podbulog starca, izražava dobar ukus? Ne, naravno. Velika umetnička dela su iznad ukusa, mode i pomodarstva.

Nivoi umetnosti

Iako praktično bilo šta može biti umetnost, postoje različiti nivoi kvaliteta. Pretpostavljam da i slatka zelena keramička žaba ili tužni cirkuski klovni naslikan na crnom somotu mogu da budu fenomenalna umetnička dela, mada nisam siguran. Pa ipak, postoji nešto i u keramičkoj zelenoj žabi ili (gotovo uvek) tužnom cirkuskom klovnu što definitivno može biti umetnost, možda čak i velika umetnost.

Konstanta u umetnosti

Jedino što se u umetnosti ne menja jesu stalne promene. Nebrojeno ih je mnogo u dugoj istoriji umetnosti. Za najznačajnije su zaslužni genijalni pojedinci. Pojedine promene su se desile zahvaljujući pronalasku novih medija i novih tehnika – recimo, rađanje mozaika, ilustracija rukopisa, uljane boje ili perspektiva. Neke su, pak, nastale zato što su mladi umetnici odbacili sve tradicionalno i naslikali sopstveni svet na svež, različit i potpuno nov način. Leonardo da Vinči je bio takav revolucionar. Takođe i Klod Mone. I Pablo Picasso, razume se. (Svi ovi umetnici predstavljeni su u ovoj knjizi.)

Na svaku promenu i njenu umetničku vrednost u početku se gledalo sa sumnjom ali je, vremenom, promena bila prihvaćena. Isto tako biće i sa svim „šašavim“ sadržajima, stilovima i medijima koji će se pojaviti u budućnosti.

Slika 1-1:
Mikelandjelov
Strašni sud.

Sistinska kapela, Vatikan, Rim, Italija

Kako prepoznati pravu umetnost

Kako možete da znate da li neko umetničko delo zaista vredi? To je vrlo jednostavno. Proverite da li:

- ✓ Uspešno izražava ono što mu je namera?
- ✓ Svaki put kada ga pogledate uspeva da vas zadivi na različit način?
- ✓ Veličina i značaj dela se uvećavaju?
- ✓ Stalno sazreva?
- ✓ Tajanstveni vizuelni uticaj i čista snaga dela neprekidno rastu?
- ✓ Delo ne možete da zaboravite?

Ukoliko su svi odgovori potvrđni, onda to delo ima šansu da bude veliko. Velika umetnost, na izvestan način, snažno deluje na posmatrača. Neka velika umetnička dela su dosadna – na primer, povremeno mi se učini da su slike francuskog postimpresioniste Pola Sezana (o njemu govorim u poglavlju 14) zbumujuće nezgrapne, čak nevešte, pa ipak, ne mogu da odvojim oči od njih.

Da li je za vrednovanje umetničkog dela dovoljno da vam se ono naprsto dopada (bez obzira na kritičare i eksperte)? Za početak, da. Čak i keramičke zelene žabe? Da. Ali do izvesne mere. Učeći kako da razumete i vrednujete istinsku umetnost (objašnjenje sledi) – iako će vam se u početku verovatno dopadati prilično primitivna i nesofisticirana dela – ubrzo ćete proširiti vidike i izoštiti kriterijume.

Kako budete napredovali uz lestvice kvaliteta, nailazićete na dela koja će vam biti potrebna tokom celog života, dela koja će vas uzbudjavati, davati vam snagu, uzdizati dušu, tešiti vas, radovati, pokrenuti na razmišljanje o sudbini čovečanstva i sveta, koja će vas naterati da im se ponovo vraćate radi dobrobiti vaše duše, bistrine uma i snage osećanja.